

تأملی بر سهم مؤلف در نگارش کتاب‌های تألیفی: موردپژوهی کتاب «مدیریت ارتباطات برای کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی»

● مظفر چشمه سهرابی

استادیار دانشگاه اصفهان / sohrabi51@gmail.com

چکیده

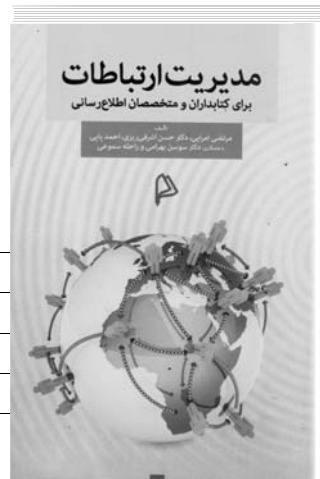
تعیین میزان نقش و سهم نویسنده در نگارش، از مباحث کلیدی در نگارش یک اثر است. این نوشته بر آن است تا از زوایای مختلف به تحلیل محتوای کتاب تألیفی «مدیریت ارتباطات برای کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی» بپردازد و با استفاده از روش تحلیل محتوا، سهم مشارکت نویسندگان اثر را در تألیف آن مشخص کند. به همین منظور، پس از توصیف وضعیت کلی کتاب، مؤلفان آن معرفی می‌شوند و در پایان، کتاب از نظر ساختاری و محتوایی و میزان سهم مشارکت مؤلفان در تألیف اثر، تجزیه و تحلیل می‌گردد. نتایج این بررسی نشان می‌دهد که بیش از ۹۷ درصد محتوای کتاب را پاراگراف‌های متوالی برگرفته از آثار نویسندگان دیگر تشکیل می‌دهد؛ بنابراین سهم مشارکت نویسندگان کتاب در تألیف آن تقریباً ۲٫۵ درصد است که در همین مقدار نیز مطلب جدیدی دیده نمی‌شود؛ به عبارت دیگر، بیشتر مباحث کتاب، تکراری و عاری از نوآوری است.

کلیدواژه

سهم مؤلف، نقد کتاب، ارتباطات، کتابداری و اطلاع‌رسانی، مدیریت ارتباطات (کتاب)

مقدمه

یکی از معیارهای انتخاب کتاب برای مطالعه، توجه به مؤلف یا مؤلفان آن است. همان‌طور که در جامعه علمی با مفاهیمی چون استادان و نااستادان، محققان و شبه محققان، مواجه هستیم، در حرفه نویسندگی نیز با مفاهیم و پدیده‌هایی مانند مؤلفان و نامؤلفان دست و پنجه نرم می‌کنیم. خوانندگان هنگام مطالعه یک اثر، معمولاً با این دو پرسش روبرو می‌شوند که اولاً مؤلف این کتاب چه کسی است؟ ثانیاً تا چه اندازه در



■ امراپی، مرتضی؛ اشرفی ریزی، حسن و پاپی، احمد با همکاری سوسن بهرامی و راحله سموعی. مدیریت ارتباطات برای کتابداران و متخصصان اطلاع رسانی. تهران: چاپار، ۱۳۹۲. ۱۸۰ ص. شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۷۶۰-۲۳-۴.

فصلنامه نقدکتاب

**اطلاع رسانی
و ارتباطات**

سال اول، شماره ۱ و ۲
بهار و تابستان ۱۳۹۳

۳۲

تألیف اثر نقش داشته است؟ هدف این پژوهش، پاسخ دادن به پرسش دوم با استفاده از تحلیل محتواست و هدف دیگر بررسی سهم نویسندگان کتاب «مدیریت ارتباطات برای کتابداران و متخصصان اطلاع رسانی» در تألیف آن است. البته پاسخ به این پرسش، به طور غیر مستقیم پاسخی به سؤال اول نیز هست.

نقد و تجزیه و تحلیل محتوای کتاب

• الف. ساختار کتاب

کتاب «مدیریت ارتباطات برای کتابداران و متخصصان اطلاع رسانی» در سال ۱۳۹۲ و در ۱۷۹ صفحه نوشته شده است. این کتاب دارای چهار فصل بدین شرح است: مؤلفان در فصل اول به «مدیریت و مکاتب آن» پرداخته و این فصل را به هشت قسمت تقسیم کرده‌اند: مقدمه؛ مفهوم مدیریت، مکتب روند مدیریت؛ مکتب تجربی؛ مکتب نظریه تصمیم‌گیری؛ مکتب ریاضی؛ مکتب نظام اجتماعی و مکتب روابط انسانی. در این فصل ۲۲ صفحه‌ای، نیمی از صفحات به مکتب روابط انسانی یا رفتار انسانی اختصاص یافته است.

در فصل دوم، به «هوش هیجانی» پرداخته شده است. این فصل پنج بخش دارد: مقدمه؛ هوش؛ هیجان؛ آیا هیجان‌ها می‌توانند هوشمند باشند و هوش هیجانی، تقسیم شده است اما یک قسمت آن در فهرست مطالب از قلم افتاده است (شماره ۲-۲۰. هوش). این فصل ۲۷ صفحه دارد که بیش از دو سوم مطالب آن، در مورد هوش هیجانی است. فصل سوم در ۵۶ صفحه به «مهارت‌های ارتباطی» اختصاص دارد و در هشت قسمت تنظیم شده است: مقدمه؛ مفاهیم و تعاریف ارتباط؛ اهمیت و ضرورت ارتباط؛ انواع ارتباطات (انسان با انسان)؛ مؤلفه‌های اصلی ارتباطات؛ انواع سبک‌های ارتباطی؛ الگوهای ارتباطات انسانی و مهارت‌های ارتباطی.

«به کارگیری مهارت‌ها در کتابخانه» عنوان فصل چهارم کتاب است که دارای شش بخش به شرح زیر است: مقدمه؛ هوش هیجانی و ارتباطات در کتابخانه؛ خدمات مرجع؛ خدمات بخش امانت؛ فرایند مرجع؛ و مصاحبه مرجع. این فصل ۴۶ صفحه است.

• ب. معرفی مؤلفان کتاب

همان‌گونه که در عنوان کتاب آمده، کتاب دارای پنج مؤلف به ترتیب زیر است:

۱. مرتضی امرایی، کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی از دانشگاه علوم پزشکی اصفهان؛

۲. حسن اشرفی ریزی، دکترای کتابداری و اطلاع‌رسانی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان؛

۳. احمد پاپی، فوق‌لیسانس کتابداری و اطلاع‌رسانی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان؛

۴. سوسن بهرامی، دکترای مدیریت آموزشی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان؛

۵. راحله سموعی، کارشناس ارشد روانشناسی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان.

• ج. تجزیه و تحلیل محتوای اثر

۱. بر اساس سهم مشارکت مؤلفان در متن اثر

برای پاسخ به این پرسش که مؤلفان تا چه اندازه در تألیف این اثر نقش داشته‌اند، سهم مشارکت مؤلفان در هر فصل، کل اثر، انتخاب عناوین اصلی و فرعی و در تهیه جدول‌ها، نمودارها و شکل‌ها ارائه می‌شود:

الف. سهم مشارکت مؤلفان در فصل اول

جدول ۱. میزان سهم مؤلفان در نگارش فصل اول کتاب

نویسنده	تعداد بندها	تعداد سطرها	درصد سهم مشارکت در نوشتن
Heron	۱	۶	۱,۶
ناشناس	۱۰	۶۳	۱۷
دیانی	۱	۵	۱,۳
پرویزی	۳	۲۳	۶,۱
تافلر	۴	۱۹	۵
کونتر	۲	۱۰	۲,۷
پارکینسون	۱	۱۶	۴,۳
جاسبی	۲	۱۰	۲,۷
ابرامی	۶	۴۵	۱۲
استوارت	۳	۱۹	۵

میرشاهی	۴	۵۳	۱۴,۲
باستانی	۳	۱۶	۴,۳
زارع فراشبندی	۲	۲۰	۵,۳
جهودا	۱	۹	۲,۴
رئییسی	۱	۱۲	۳,۲
یاراحمدی خراسانی	۱	۱۶	۴,۳
مؤلفان کتاب	۷	۳۲	۸,۶
جمع	۵۲	۳۷۴	۱۰۰

فصلنامه نقدکتاب

**اطلاع رسانی
و ارتباطات**

سال اول، شماره ۱ و ۲
بهار و تابستان ۱۳۹۳

۳۴

ب. سهم مشارکت مؤلفان در فصل دوم

جدول ۲. میزان سهم مؤلفان در نگارش فصل دوم کتاب

نویسنده	تعداد بندها	تعداد سطرها	درصد سهم مشارکت در نوشتن
یاراحمدی خراسانی	۳	۴۳	۹,۵
سام	۴	۴۹	۱۰,۹
آقایار	۸	۴۸	۱۰,۷
Simpson	۱	۵	۱,۱
گلمن	۱۱	۸۶	۱۹,۱
احمدی	۳	۲۳	۵,۱
کاویانی	۱	۱۴	۳,۱
Leeper	۱	۸	۱,۸
Lang	۱	۸	۱,۸
اکبرزاده	۱	۸	۱,۸
سیاروچی	۱	۲۸	۶,۲
Salovey	۱	۱۵	۳,۳
امینی ها	۳	۲۱	۴,۷
پتن	۱	۴	۰,۹
سیحانی نژاد	۲	۲۰	۴,۴
باب الحوائجی	۱	۲۰	۴,۴
سلطانی	۱	۲۴	۵,۳
جعفری نژاد	۲	۲۵	۵,۵
ناشناس	۱	۲	۰,۴
مؤلفان کتاب	۰	۰	۰
جمع	۴۷	۴۵۱	۱۰۰

داده‌های جدول ۱، نشان می‌دهد بیشترین مطالب اخذ شده در فصل یک از میرشاهی (۱۴ درصد) و ابرامی (۱۲ درصد) است. سهم مؤلفان کتاب در نگارش این فصل ۸,۶ درصد است. داده‌های جدول ۲، نشان می‌دهد که مؤلفان کتاب، سهمی در نگارش فصل دوم نداشته‌اند. بیشترین سهم نگارش مطالب در این فصل، از گلمن (۱۹ درصد)، سام (۱۰,۹ درصد) و آقایار (۱۰,۷ درصد) است؛ بنابراین، می‌توان گفت گلمن تقریباً در نگارش یک پنجم مطالب این فصل نقش داشته است.

ج. سهم مشارکت مؤلفان در فصل سوم

جدول ۳. میزان سهم مؤلفان در نگارش فصل سوم کتاب

نویسنده	تعداد بندها	تعداد سطرها	درصد سهم مشارکت در نوشتن
قبادی	۲	۲۴	۲,۵۴
باستانی	۲۵	۱۷۳	۱۸,۳۳
امینی	۳	۱۸	۱,۹۱
محسنیان	۱	۶	۰,۶۴
عباسپور	۲	۱۴	۱,۴۸
هارجی	۳	۱۴	۱,۴۸
برکو	۳۰	۱۷۷	۱۸,۷۵
همیلتون	۱	۲۱	۲,۲۲
قربانی	۵	۱۷	۱,۸۰
تیوود	۴	۴۴	۴,۶۶
اسماعیلی	۲	۱۵	۱,۵۹
ماس	۱	۱۲	۱,۲۷
کول	۱	۱۳	۱,۳۸
حیسنی	۵	۴۴	۴,۶۶
یحیایی ایله ای	۲	۵۶	۵,۹۳
اونز	۶	۴۶	۴,۸۷
نوری پور	۶	۸۰	۸,۴۷
زاهدی	۱	۲۰	۲,۱۲
دلجو	۵	۲۹	۳,۰۷
محمدی فر	۲	۱۵	۱,۵۹
زندى	۳	۳۱	۳,۲۸

فرهنگی	۳	۲۰	۲,۱۲
ریچموند	۹	۴۵	۴,۶۷
ناشناس	۱	۶	۰,۶۴
مؤلفان کتاب	۲	۴	۰,۴۳
جمع	۱۲۵	۹۴۴	۱۰۰

د. سهم مشارکت مؤلفان در فصل چهارم
جدول ۴. میزان سهم مؤلفان در نگارش فصل چهارم کتاب

نویسنده	تعداد بندها	تعداد سطرها	درصد سهم مشارکت در نوشتن
یاراحمدی خراسانی	۲	۲۸	۳,۲
عیوضی	۱	۷	۰,۸
سیاروچی	۱	۸	۰,۹
باب الحوائجی	۱	۸	۰,۹
Hernon	۱	۲۴	۲,۷
اونز	۲	۱۹	۲,۲
امینی	۱	۱۱	۱,۳
مزینانی	۲	۲۲	۲,۵
دیانی	۱۸	۱۲۰	۱۳,۷
مرادی	۷	۴۲	۴,۸
جهودا(ترجمه دیانی)	۴۵	۱۲۷	۱۴,۴
برکو	۵	۳۶	۴,۱
فرهنگی	۳	۲۹	۳,۳
زندى	۱	۲۰	۲,۳
جنریش(ترجمه دیانی)	۲	۱۴	۱,۶
رحیمی	۲	۴۴	۵
کتس	۱	۱۰	۱,۱
محمدی	۵	۵۰	۵,۷
هان	۱	۶	۰,۷
صیادی	۲	۱۳	۱,۴
نوروزی	۱	۱۳	۱,۴
ناشناس	۱۵	۱۹۴	۲۲,۱
مؤلفان کتاب	۹	۳۴	۳,۹
جمع	۱۲۸	۸۷۹	۱۰۰

فصلنامه نقدکتاب

اطلاع رسانی
وابتباطات

سال اول، شماره ۱ و ۲
بهار و تابستان ۱۳۹۳

۳۶

داده‌های جدول ۳ نشان می‌دهد بیشترین مطالب اخذ شده در فصل یک، از آن باستانی و برکو (هرکدام ۱۸ درصد) است؛ به عبارت دیگر، بیش از یک سوم مطالب این فصل از این نویسندگان است. سهم مؤلفان کتاب در نگارش این فصل کمتر از نیم درصد است. داده‌های جدول ۴ نشان می‌دهد که مؤلفان کتاب سهمی تقریباً ۴ درصدی در نگارش فصل چهارم داشته‌اند. بیشترین مطالب اخذ شده در این فصل از تألیفات و ترجمه‌های دیانی است (تقریباً ۳۰ درصد).

البته، در هر چهار فصل درصدی از محتوا به دلیل ناشناخته بودن مؤلف، «ناشناس» اعلام شده است. همچنین، خلاصه‌های پایانی هر فصل در این تحلیل‌ها در نظر گرفته نشده‌اند. سهم مشارکت مؤلفان در تألیف کل اثر

فصلنامه نقدکتاب

اطلاع‌رسانی
و ارتباطات

سال اول، شماره ۱ و ۲
بهار و تابستان ۱۳۹۳

۳۷

جدول ۵. میزان سهم مشارکت ۱۷ مؤلف اول در تألیف اثر دیانی

نویسنده	ابراهیم	اوزر	اقایار	سام	فرهنگی	محمدی	زندی	میرشاهی	تختی‌آله‌ای	مؤلفان کتاب	فوری پور	گلشن	پاراحمدی	باستانی	برکو	ناشناس	دیانی (تألیف و ترجمه)
تعداد بند	۶	۶	۸	۴	۶	۵	۴	۴	۲	۱۸	۶	۱۱	۶	۲۸	۳۵	۲۷	۶۷
تعداد سطر	۴۵	۴۶	۴۸	۴۹	۴۹	۵۰	۵۱	۵۳	۵۶	۷۰	۸۰	۸۶	۸۷	۱۸۹	۲۱۳	۲۶۵	۲۷۵
درصد مشارکت	۱،۷	۱،۷	۱،۸	۱،۸	۱،۸	۱،۹	۱،۹	۲	۲،۱	۲،۶	۳	۳،۳	۳،۳	۷،۱	۸	۱۰	۱۰،۴

داده‌های جدول ۵ سهم مشارکت ۱۷ نویسنده اول را در تألیف کتاب نشان می‌دهد. بیشترین سهم نگارش به ترتیب به دیانی، برکو و باستانی (با ۸،۱۰ و ۷ درصد) اختصاص دارد.

جدول ۶. میزان سهم مشارکت مؤلفان کتاب در تألیف اثر

نویسندگان	فصل اول		فصل دوم		فصل سوم		فصل چهارم		جمع کل سطرها	درصد مشارکت در تألیف اثر
	سطر	درصد	سطر	درصد	سطر	درصد	سطر	درصد		
مؤلفان کتاب	۳۲	۸،۶	۰	۰	۴	۰،۴۳	۳۴	۳،۹	۷۰	۲،۶
سایر نویسندگان	۳۴۲	۹۱،۴	۱۰۰	۴۵۱	۹۴۰	۹۹،۵۷	۸۴۵	۹۶،۱	۲۵۷۸	۹۷،۴
جمع	۳۷۴	۱۰۰	۱۰۰	۴۵۱	۹۴۴	۱۰۰	۸۷۹	۱۰۰	۲۶۴۸	۱۰۰

داده‌های جدول ۶ نشان می‌دهد که مؤلفان کتاب سهمی به اندازه ۲،۶ درصد در تألیف این کتاب داشته‌اند. قابل ذکر است که این سهم ۲،۶ درصدی، عمدتاً مباحث تکراری و جملات رابطی است که هیچ نوآوری در آنها دیده نمی‌شود.

و. سهم مشارکت مؤلفان در انتخاب عنوان های اصلی و فرعی
اکثر عنوان های اصلی و فرعی کتاب یا به طور کامل و یا با اندک تغییری از مؤلفان دیگر گرفته شده و نقش ۵ مؤلف کتاب، در انتخاب عنوان و عنوان گزینی بسیار ناچیز است. در اینجا فقط به سه نمونه اشاره می شود: الف. عنوان های «مکتب روند مدیریت»، «مکتب تجربی»، «مکتب نظریه تصمیم گیری»، «مکتب ریاضی»، «مکتب نظام اجتماعی» به همین شکل از کتاب «شناختی از دانش شناسی» تألیف هوشنگ ابرامی اخذ شده اند؛ مؤلفان فقط عنوان «مکتب رفتار انسانی» را به «مکتب روابط انسانی» تغییر داده اند. ب. عنوان های: «خاستگاه نشانه های غیرکلامی»، «واکنش های عصبی»، و «شامه سنجی» نیز برگرفته از برکو است. البته عنوان «رفتار فرهنگی و میان فرهنگی» برکو به «رفتار اکتسابی و فرهنگی» تغییر داده شده است. ج. عنوان «کتابداران مرجع: رابط بین منابع اطلاعاتی و استفاده کنندگان» از محمدی است.
ز. سهم مشارکت مؤلفان در تهیه جدول ها، نمودارها و شکل های کتاب

جدول ۷. میزان سهم مشارکت مؤلفان در تدوین جدول ها، نمودارها و شکل های کتاب

تهدیه کنندگان	تعداد جدول	تعداد شکل	تعداد نمودار	تعداد کل	درصد سهم مشارکت هر نویسنده	درصد کل سهم مشارکت
مؤلفان کتاب	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سایر مؤلفان	۱	۱	۱	۳	۴۳	۱۰۰
	۰	۱	۰	۱	۱۴,۲۵	
	۰	۱	۰	۱	۱۴,۲۵	
	۱	۰	۰	۱	۱۴,۲۵	
	۱	۰	۰	۱	۱۴,۲۵	
جمع	۳	۳	۱	۷	۱۰۰	۱۰۰

داده های جدول ۷ نشان می دهد که مؤلفان سهمی در تدوین جدول ها، نمودارها و شکل های کتاب نداشته اند.

در مجموع و در پاسخ به پرسش اصلی که مؤلفان تا چه اندازه در تألیف اثر نقش داشته اند؟، باید اشاره کرد که سهم مؤلفان در نگارش کل اثر حدود ۲,۵ درصد بوده است.
۲. بر اساس ویژگی های ساختاری و محتوای اثر
تحلیل محتوای کتاب نشان داد بیش از ۹۷ درصد محتوای آن کپی - پیست است. ولی به منظور جامعیت بررسی اثر، ذکر برخی موارد، خالی از لطف نیست:
۱. عنوان کتاب رساننده محتوای آن نیست و مجموع مهارت های ارتباطی و نحوه

به‌کارگیری آنها را آموزش نمی‌دهد. خوانندگان را به مقایسه این کتاب با «مدیریت ارتباطات» اثر برکو دعوت می‌کنم. این مقایسه از هر جهت می‌تواند ارزشمند باشد.

۲. کتاب فاقد نوآوری است و حرف تازه‌ای در آن دیده نمی‌شود.

۳. مؤلفان برای اثر اصطلاح تألیف را به کار برده‌اند. بررسی دقیق متن نشان می‌دهد که این اثر، ویژگی‌های یک کتاب تألیفی را ندارد و بیش از ۹۷ درصد آن برگرفته از نوشته‌های دیگران است.

۴. مؤلفان در پاره‌ای مواقع دست به انتحال زده‌اند که صرفاً به ۵ مورد اشاره می‌شود:

• بند اول پیشگفتار و بند دوم صفحه ۱۸: مؤلف با دخل و تصرف در نوشته‌های دیگران، وانمود می‌کند که خالق جملات این بند است. در حالی که واقعیت چیز دیگری است. با توجه به طولانی بودن بند صرفاً به بخش‌هایی از آن اشاره می‌شود:

«یکی از عواملی که در سرنوشت هر گروه و فرد اهمیت و ارزش دارد و آنها را برای رسیدن به هدفشان یاری می‌دهد، کیفیت رابطه آنها با افراد و مؤسساتی است که با آن سر و کار دارند. هراندازه ارتباط در روابط عمومی، به‌طور مفید، مستقر و شکل مؤثری گسترش یافته باشد، همان اندازه آن فرد، گروه و مؤسسه در دستیابی به اهداف خود موفق‌تر می‌شود» (این بند در منابع مختلفی پیدا شد مانند حبیبی، ۱۳۸۶).

• صفحه ۱۷ بند اول: «کتابخانه‌ها از نهادهای مؤثر و مفید هستند که از فعالیت‌های علمی، پژوهشی و فرهنگی حمایت می‌کنند و در گسترش دانش‌های نوین و افزایش سطح آگاهی و فرهنگ جامعه و در نتیجه غنای سطح سواد جامعه نقش بسزایی ایفا می‌کنند. پشتیبانی از فرایندهای آموزشی و پژوهشی و فرهنگی از طریق فراهم‌آوری، سازمان‌دهی و اشاعه اطلاعات ضروری، رسالت اصلی کتابخانه‌ها و کتابداران است».

• هشت سطر بند ۳ صفحه ۱۳۶: «مرجع‌شناسی: شناخت خدمات و کتاب‌های مرجع» تألیف نورالله مرادی است و مستند نشده است.

• بند اول صفحه ۱۳۸ که ۱۲ سطر است از صفحات ۲۳۱ و ۲۳۳ کتاب «مبانی مرجع: فنون پرسش کاوی و پاسخیابی از منابع کتابخانه» عیناً اخذ شده و ارجاع داده نشده است.

• شش بند صفحات ۱۵۷ تا ۱۶۱ که ۸۰ سطر است، بدون ذکر منبع از آثار دیگری گرفته شده است (مانند برکو، ص ۱۴۸).

۵. مؤلفان در انتخاب عنوان‌های اصلی و فرعی کتاب نیز دست به انتحال زده‌اند. اکثر عنوان‌های اصلی و فرعی کتاب یا به‌طور کامل و یا با اندک تغییری از دیگر مؤلفان است (پیش‌تر اشاره شد).

۶. مقدمه فصل‌ها: داستان مقدمه نویسی در این کتاب شنیدنی است. معمولاً مقدمه دارای عناصر خاصی است که مؤلف کتاب، آن را می‌نویسد. مقدمه فصل دوم این اثر که ۲۰ سطر است، عیناً از یاراحمدی خراسانی (۱۳۸۸) اقتباس شده است. مؤلفان تنها دو کلمه «چاپ» و «دور و بر ما» را به «منتشر» و «اطراف ما» تغییر داده‌اند.

مقدمه فصل سوم (۴ بند و ۲۹ سطر) عیناً از سه نویسنده دیگر و مقدمه فصل چهارم (۴ بند و ۴۳ سطر) عیناً از یاراحمدی خراسانی (۱۳۸۸)، سیاروچی (۱۳۸۳) و عیوضی (۱۳۸۴) اقتباس شده است.

۷. وجود ادعا در متن اثر: مؤلفان در بخشی از پیشگفتار (صفحه ۷، بند دوم) مدعی شده‌اند که «برای تدریس واحدهای درسی مثل «خدمات عمومی در کتابخانه» و «اصول کار مرجع» در مقطع کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی، کتاب کمکی مناسب و مدونی به زبان فارسی در دسترس نبود و از منابع پراکنده استفاده می‌شد...». در حالی که واقعیت غیر از این است. در سال ۱۳۷۹ نسرین دخت عماد خراسانی کتاب «خدمات عمومی کتابخانه و روش‌های آن» را در ۲۷۹ صفحه منتشر کرد که تا سال ۱۳۸۴ چهار بار تجدید چاپ شد. در خصوص درس «اصول کار مرجع» نیز باید گفت، دینانی در سال ۱۳۸۵ کتاب «اصول و خدمات مرجع در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی» را نگاشت که در مقدمه ویرایش دوم آن آمده است «ویرایش اول این کتاب به منظور تهیه کتابی جدید برای درس «اصول کار مرجع» برای دانشجویان آموزشی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، گروه‌های آموزشی دانشگاه‌های آزاد اسلامی و گروه‌های آموزشی دانشگاه‌های پیام نور، موجب شد که چاپ اول کتاب در پایان سال اول انتشار تمام شود و چاپ دوم آن به بازار عرضه شود» (دینانی، ۱۳۸۷، مقدمه). لازم به ذکر است که بیش از ۱۳ درصد فصل چهارم، از ویرایش اول همین کتاب اقتباس شده است. به منظور پیشگیری از اِطاله کلام از ذکر سایر منابع درسی مربوط به بحث خودداری می‌شود.

۸. در کتاب‌هایی که با عنوان‌هایی چون هنر، مدیریت و مانند این‌ها نوشته می‌شوند (مانند هنر آشپزی، مدیریت بیمه، هنر نوشتن، مدیریت خانه و ...) نیازی نیست مؤلف فصل یا فصل‌هایی را به مدیریت و مباحث مربوط به آن اختصاص دهد چون مدیریت با مباحث این آثار گره خورده و محتوا، بیانگر نحوه مدیریت و اداره کردن است؛ بنابراین، فصل اول کتاب (که تکرار و کپی پیست ۲۲ صفحه از آثار دیگر فارسی است) غیر ضروری است.

۹. تأکید مؤلفان بر کمک‌درسی بودن کتاب: در بند دوم صفحه ۸ پیشگفتار این‌گونه آمده است: «این کتاب به قصد آشنا کردن کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی و دانشجویان رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی با مباحث مربوط به مدیریت ارتباطات خود با مراجعین، به کارگرفتن فنون مهارت‌های ارتباطی و پرورش قابلیت‌های مربوط به هوش هیجانی در خود و کمک به استادان محترم برای تدریس واحدهای درسی مربوطه نگاشته شده است». همچنین در بند دوم صفحه ۷: «برای تدریس واحدهای درسی مثل «خدمات عمومی در کتابخانه» و «اصول کار مرجع» در مقطع کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی کتاب کمکی مناسب و مدونی به زبان فارسی

در دسترس نبود و از منابع پراکنده استفاده می‌شد...». در حالی که بررسی علمی متن نشان می‌دهد که کتاب حاضر، نه شرایط کتاب کمک‌درسی بودن را دارد و نه شایسته این است که دانشجویی آن را به‌عنوان کتاب کمک‌درسی مطالعه کند.

۱۰. تشخیص متن مؤلفان از متن‌های اقتباسی کار سختی نیست: متن مؤلفان دارای اشکالات نگارشی، ویرایشی، محتوایی و علمی است. به‌عنوان نمونه: «...خارج از این مسئله کتابداران در حین مصاحبه مرجع نیازمند برقراری یک ارتباط مناسب و به کار گرفتن فنون مهارت‌های ارتباطی می‌باشند که بتوانند با استفاده از این فنون، در فصل‌های بعد به تفصیل به آن پرداخته خواهد شد، نیاز اطلاعاتی مراجعه‌کننده را بفهمند تا بتوانند او را در یافتن اطلاعات مورد نیاز خود یاری کنند» (عیناً از صفحه ۱۹ سطرهای ۲ تا ۷ گرفته شده است). قضاوت درباره این چند جمله را به خوانندگان واگذار می‌کنم.

۱۱. دخل و تصرف در مطالب دیگران: مؤلفان در پاره‌ای موارد نوشته‌های دیگران را دستکاری کرده‌اند، برای مثال در صفحه ۶۴، نویسنده «اکثر» را به «بیشتر» تغییر داده است «بیشتر مهارت‌ها بر اثر تعلیم و تربیت توسعه می‌یابد...». یا جایگزین کردن علی شریعتی به جای عبدالکریم سروش در جمله‌ای که نویسندگان از صفحه ۶۷ کتاب «اصول و خدمات مرجع در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی» دایان اقتباس کرده‌اند: «... مثلاً شما به دنبال کتاب‌ها و مقالاتی هستید که به نقد نظرات علی شریعتی پرداخته باشد؛ درست است؟» (صفحه ۱۵۶ سطر ۴).

۱۲. خطا در ذکر نام نویسنده: در صفحه ۷۳ بند ۳ مؤلفان تعریفی از ارتباطات را به اریک امری نسبت داده‌اند (در پانویس نیز آمده) در حالی که این تعریف از ادوین امری است. اصل تعریف ادوین امری در صفحه ۳۶ کتاب «وسایل ارتباط جمعی» نوشته معتمد نژاد موجود است.

۱۳. مؤلفان در صفحه ۷۴ بند سوم آورده‌اند: «بر اساس یک تعریف علمی توسط ری ام برکو در کتاب «مدیریت ارتباطات» ارتباطات فرایندی پویا، پیوسته، برگشت‌ناپذیر، تعاملی و زمینه‌ای است». متخصصان ارتباطات نیک می‌دانند که این تعریف از برلو نویسنده مشهور ارتباطات است و متأسفانه عدم تخصص نویسندگان در این حوزه سبب بروز چنین خطاهایی شده است. افزون بر این، تأسف آور است که کسی کتابی در حوزه ارتباطات بنویسد اما برلو و برکو دو نویسنده معروف این رشته را نشناسد و تعریف یکی را به دیگری نسبت دهد.

۱۴. مؤلفان در پانویس شماره ۲ صفحه ۷۴، عنوان انگلیسی کتاب برکو را «communication management» آورده‌اند. در حالی که عنوان اصلی کتاب برکو communicating است. این کتاب در سال ۱۳۸۷ توسط محمد اعرابی و داود ایزدی با عنوان «مدیریت ارتباطات» به زبان فارسی ترجمه و منتشر شده است.

۱۵. کتاب دارای اشکالات متعدد تالیبی و نگارشی است که در ادامه به برخی از آنها اشاره

می شود: «پایان نانه» در صفحه ۸ سطر آخر؛ «یاری» به جای یاری در صفحه ۱۹ سطر ۸؛ «مرجعیین» در صفحه ۸ سطر ۱۶؛ «جداگانه» به جای جداگانه‌ای در صفحه ۱۱ سطر ۴؛ «البتّه» به جای البتّه در صفحه ۲۸ سطر ۷؛ «مدیریت بخور» در صفحه ۵۲ سطر ۱۰؛ «تعارف» به جای تعاریف در صفحه ۷۶ سطر ۱۹؛ «بحث» به جای بخش در صفحه ۷۶ سطر آخر؛ «بر» در صفحه ۸۷ سطر ۱۶؛ «بازخور» در صفحه ۸۹ سطر ۶؛ «اختلال» در صفحه ۱۰۶ سطر ۵؛ «یاداشتی» در صفحه ۱۱۲ سطر ۵؛ «منابه» به جای منابع در صفحه ۱۳۵ سطر ۱۸؛ «کتابشناسی‌ریال» و «نمایشه» در صفحه ۱۳۵ سطر آخر؛ «برآوردن» در صفحه ۱۳۷ سطر ۸؛ «شامل» در صفحه ۱۴۴ در تیتیر «مهارت‌های غیر کلامی شامل عبارت‌انداز»؛ آوردن حرف «به» در صفحه ۱۴۶ سطر ۱ در این جمله «... همیشه این مطلب را مد نظر داشته باشند که به برای برقراری یک ارتباط مناسب باید به همه تفاوت‌ها احترام گذاشت»؛ «مراجعیین» در صفحه ۱۵۳ سطر ۲۱؛ و «دیجیتای» در صفحه ۱۷۹ سطر آخر و ...

۱۶. در متن خواننده با برخی واژه‌ها و عبارات مواجه می‌شود که دوبار تایپ شده‌اند مانند: «که» در صفحه ۴۵ سطر ۱۰؛ «به» در صفحه ۸۷ سطر ۱۳؛ «مطمئن می‌شویم که» در این جمله «با این کار مطمئن می‌شویم که مطمئن می‌شویم که سخنان وی را درست فهمیده‌ایم...» صفحه ۱۰۵ سطر ۱۲؛ «مناسب» در صفحه ۱۰۷ سطر ۶؛ و «۱۹۹۰» با پیدایش» در صفحه ۱۶۷ سطر ۱۴ و ...

۱۷. وجود برخی مفاهیم و عبارات برگرفته از پایان‌نامه مانند واژه «پژوهش» در این جمله «... که در بالا به تعدادی از آنها که در این بحث پژوهش مد نظر بود، اشاره شد»، در صفحه ۷۶ سطر آخر.

۱۸. وجود معادل‌های نادرست در پانویس‌ها برای برخی مفاهیم، مانند: the human behavior school در صفحه ۲۶ که «مکتب روابط انسانی» ترجمه شده است. در حالی که معادل دقیق این مکتب در فارسی «مکتب رفتار انسانی» است.

۱۹. عدم توجه به شکل مفرد و جمع برخی کلمات، مانند: «شخصیت‌های» در صفحه ۲۶ سطر ۶ که باید مفرد باشد «مکتب مزبور از نظریه و روش‌هایی که در علوم اجتماعی با روابط انسانی مربوط می‌شود، از شخصیت‌های فردی گرفته تا روابط فرهنگی اثر پذیرفته است». البته این کلمه در کتاب «شناختی از دانش‌شناسی» صفحه ۱۹۰، «شخصیت» نوشته شده است؛ «افراد موفق» به جای «فردی موفق» در صفحه ۵۹ سطر ۱۴ «اگر بتوانیم هیجان‌های خود، هیجان‌های دیگران و اثرات عمیقی را که بر زندگی روزمره ما دارند به‌طور کامل درک کنیم، می‌توانیم افراد موفق در زندگی باشیم». البته این عبارت نیز در منبع اصلی «مقاله‌ای از باب الحوائجی» به درستی ذکر شده است.

۲۰. در کتاب، القاب، عناوین و نام کوچک برخی از نویسندگان ذکر شده که آوردن آنها غیرضروری است، مانند: «محترم» در صفحه ۸ سطر ۱۱؛ «این کتاب به قصد آشناکردن

کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی ... و کمک به استادان محترم برای تدریس واحدهای درسی مربوطه نگاشته شده است»؛ «آقای» در صفحه ۲۳ سطر دوم: «... اما تعریف آخراز آقای جاسبی به بحث حاضر نزدیک‌تر است»؛ و ذکر نام کوچک نویسنده در صفحه ۸۰ سطر آخر «به مدلی که قادر باستانی (۱۳۸۶) در کتاب... آورده است اکتفا می‌کنیم».

۲۱. از قلم افتادن کلمات مانند: «۲-۲. هوش» در صفحه ۵؛ آوردن «مؤلفه‌های اصلی ارتباطات» به جای «مؤلفه‌های اصلی مدل‌های ارتباطی» در صفحه ۶؛ «در» در صفحه ۱۳ سطر ۸ در آغاز این جمله «فصل سوم مفاهیم مربوط به ارتباط، الگوها و سبک‌های ارتباطی و مهارت‌های ارتباطی شرح داده شده و سعی بر آن بوده ...»؛ «که» در صفحه ۱۹ سطر ۲؛ «به» در این جمله که باید قبل از «کار رود» آورده شود؛ «نگارش، می‌تواند به‌عنوان ابزاری برای استدلال و استنتاج و ابهام‌زدایی کار رود»؛ «است» در این جمله که باید بعد از «ممکن» آورده شود؛ «با توجه به این مراجعین کتابخانه ممکن از هر فرهنگ و نژاد و درجه‌های مختلفی از لحاظ مذهبی باشند» در صفحه ۱۴۵ سطر ۱۸؛ «تأثیر» در این جمله که باید بین دو واژه «تحت عوامل» آورده شود؛ «خارج از مسئله ممکن است کتابدار در ارتباط با مراجعه‌کننده تحت عوامل مختلف که ممکن است از جانب کتابدار و یا مراجعه‌کننده باشد...» در صفحه ۱۷۴ سطر ۱۴.

۲۲. در برخی عنوان‌ها ابهام وجود دارد مانند عنوان فصل چهارم «به‌کارگیری مهارت‌ها در کتابخانه» که مشخص نیست کدام مهارت‌ها مورد نظر مؤلفان است: مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌های مدیریتی، مهارت‌های سواد اطلاعاتی و...

۲۳. عدم توجه به رابطه کل و جز در برخی مفاهیم: مانند زیرعنوان «رفتارهای پیشنهادی برای کتابداران بخش خدمات عمومی» ذیل عنوان کلی «مصاحبه مرجع»؛ که دو مفهوم «مصاحبه مرجع» و «خدمات عمومی» قابل تأمل هستند.

۲۴. عدم ارتباط کامل برخی عنوان‌های فرعی با عنوان اصلی: مانند ربط «ویژگی‌های اخلاقی کتابدار مرجع» با «مصاحبه مرجع».

۲۵. در فهرست مطالب خلأ، شکاف، عدم توالی و پیوستگی بین فصل‌ها و زیر فصل‌ها، وجود دارد. شایسته بود که فصل اول «مدیریت و مکاتب آن» به دو بخش تقسیم می‌شد: ۱. مدیریت (تعریف، مفهوم و ...)، ۲. مکاتب مدیریت. چون خواننده پس از مطالعه مفهوم مدیریت، با انواع مکتب‌های مدیریت روبرو می‌شود، این شکاف و خلأ کاملاً ملموس و عینی است. افزون بر این، عنوان‌های فرعی فصل دوم آشفته است و قابل باور نیست که در تألیف این اثر ۵ نفر نقش داشته‌اند. توالی و ترتیب مطالب رعایت نشده و از جامعیت و مانعیت لازم برخوردار نیستند.

۲۶. وجود جملات تکراری: مانند چهار جمله پایانی بند دوم صفحه ۸ که تقریباً مشابه جملات پایانی بند اول صفحه ۷ است.

۲۷. ارجاع نویسی نادرست: بسیاری از نقل قول‌ها در منبع مورد استناد وجود ندارند؛ ارجاع به منبع شماره ۱۲ در صفحه ۲۶؛ منبع شماره ۱۷ در صفحه ۴۶؛ ارجاع به مقاله سلطانی در صفحه ۵۹-۶۰ کتاب ۲۴ سطر؛ استناد دوم صفحه ۱۱۳ به شماره ۵۲؛ استناد دوم صفحه ۱۱۴ به فرهنگی در حالی که مطلب از زندگی است؛ ارجاع به منبع ۵۸ در صفحه ۲۶؛ ارجاع به منبع شماره ۵۹ (کروبی، ارتباطات غیر کلامی و توسعه صنعت جهانگردی...) درست نیست و مؤلف از منبع دیگری از این نویسنده استفاده کرده است؛ ۱۲ سطر در صفحه ۶۱ به Hoffmann - منبع شماره ۲۹ - ارجاع داده شده است در حالی که هر دو بند عیناً در صفحات ۳۹ و ۴۲ کتاب گلن پیدا شد؛ بند سوم صفحه ۱۳۷ برگرفته از منبع ۱۱ است در حالی که به منابع شماره ۵۶ و ۵۸ ارجاع داده شده است؛ در صفحات ۱۴۹-۱۵۰ مطالبی به کروبی ارجاع داده شده در حالی که از زندگی است و ...

۲۸. عدم همخوانی عنوان و مطالب. برای نمونه مطالبی که ذیل عنوان «مهارت‌های ارتباط غیرکلامی» در صفحه ۱۱۴ آورده شده است، درباره «ارتباط غیر کلامی» است نه «مهارت‌های ارتباط غیر کلامی».

۲۹. وجود جملات نامفهوم و مبهم در متن: در سطر ۱۵ صفحه ۱۱۵ این‌گونه آمده است: «دانستن این نکته مهم است که ارتباط غیر کلامی بیشتر و ظریف‌تر از اطلاعات را منتقل می‌کنند». به نظر می‌رسد بخشی از جمله از قلم افتاده است. یا این جمله در صفحه ۱۷ بند اول: «کتابخانه‌ها از نهادهای مؤثر و مفید هستند که از فعالیت‌های علمی، پژوهشی و فرهنگی حمایت می‌کنند و ...» که بسیار کلی و مبهم است و به نظر می‌رسد کتابخانه‌های دانشگاهی مورد نظر است.

۳۰. نداشتن شیوه یکسان در استناددهی: روش استناددهی کتاب بر اساس شیوه ونکوور است در حالی که در پاره‌ای موارد از روش‌های دیگری استفاده شده است: برای مثال (فرهنگی، ۱۳۷۴) در صفحه ۱۴۶.

۳۱. نداشتن شیوه یکسان در منبع نویسی: مانند منبع شماره ۶۴ که مقاله‌ای نوشته «لیفنگهان» و «آنگولدینگ» است و کورش محمدی میان‌رودان، آن را به فارسی ترجمه کرده است. این منبع در فهرست منابع آنگولدینگ، به اختصار «آگ» نوشته شده است که مطابق استاندارد نیست.

نتیجه‌گیری

با توجه به آنچه در ادامه اشاره می‌شود، ناشر و مؤلفان بهتر است کتاب را از بازار نشر جمع‌آوری و از انتشار مجدد آن خودداری کنند:

نخست، مخاطبان این اثر از کتابی با عنوان «مدیریت ارتباطات برای کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی» - که حکم دست‌نامه را دارد - انتظار دارند مؤلفان، حاصل تجربیات و دانش خود را در سه حوزه «تجربه کار در کتابخانه»، «تحقیقات و مطالب علمی مربوط به مهارت‌های ارتباطی» و «تدریس دروس حوزه‌های کتابداری و ارتباطات»

با هم تلفیق و برای کتابداران، دانشجویان و مدرسان، متنی قابل فهم و کاربردی منتشر کنند تا این افراد بتوانند براساس این آگاهی و دانش، ارتباطات خود را در کتابخانه یا مرکز اطلاع‌رسانی مدیریت کنند. همان‌گونه که پیش از این اشاره شد، متأسفانه این اثر به سه دلیل این ویژگی را ندارد: نخست، اثر حاضر چون برگرفته از فصل دوم یک پایان‌نامه است هنوز قالب آن را با خود دارد؛ دوم، تحقیقات و منابع اصلی کتاب حاضر، پوشش دهنده کامل موضوع نیست؛ سوم، مهارت و دانش مؤلفان که باید خمیرمایه کتاب باشد، جایی در کتاب ندارد و به جز مؤلف اول، سایر مؤلفان نقشی در تدوین این اثر نداشته‌اند.

دوم، این اثر مطالب اقتباس شده از آثار و منابع دیگر است و جمله یا حرف تازه‌ای در آن دیده نمی‌شود. به یاد این جمله معروف افتادم که گفته: «کتابی را باید خواند که به یک بار خواندنش بیارزد». در نتیجه، خواندن این کتاب را به کسی توصیه نمی‌کنم.

سوم، تقریباً ۳۰ درصد محتوای فصل چهارم که کلیدی‌ترین فصل این کتاب است، از سه کتاب: «مبانی مرجع: فنون پرسش‌کاوی و پاسخ‌یابی از منابع کتابخانه»، «مصاحبه در بخش مرجع کتابخانه» و «اصول و خدمات مرجع در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی» اخذ شده است.

در نتیجه بیش از ۹۷ درصد محتوای کتاب، پاراگراف‌های متوالی برگرفته از آثار نویسندگان دیگر است؛ بنابراین باید گفت که کتاب، حاصل دسترنج مؤلفانی ایرانی و غیر ایرانی است که نام آنها روی جلد کتاب حک نشده است. سهم مشارکت تقریباً ۲٫۵ درصدی مؤلفان کتاب، به نسبت مساوی تقریباً نیم درصد خواهد شد که معادل سهم محمدحسین دیانی در تألیف این کتاب است. لذا، نویسندگان واقعی کتاب کسان دیگری هستند که سهم آنها در این پژوهش، مشخص شده است.

منابع

آقایار، سیروس؛ شریفی درآمدی، پرویز. (۱۳۸۶). هوش هیجانی: کاربرد هوش در قلمرو هیجان. اصفهان: سپاهان.

ابرامی، هوشنگ. (۱۳۷۸). شناختی از دانش‌شناسی. به کوشش رحمت‌الله فتاحی. تهران: کتابدار. باب الحوائجی، فهیمه و آفاکیشی‌زاده، وحید. (۱۳۸۹). «رابطه هوش هیجانی با توانمندسازی کتابداران: مورد پژوهی کتابخانه‌های دانشگاهی شهرستان تبریز». فصلنامه دانش‌شناسی. ش ۱۰. باستانی، قادر. (۱۳۸۶). اصول و تکنیک‌های برقراری ارتباط مؤثر با دیگران. تهران: ققنوس. برکو، ری‌ام، آندرو ولوین و... (۱۳۸۷). مدیریت ارتباطات. ترجمه محمد اعرابی و داود ایزدی. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.

جنریش، الاین زارمبا و ادوارد جی جنریش... (۱۳۷۳). مصاحبه در بخش مرجع کتابخانه. ترجمه محمد حسین دیانی. اهواز: شهید چمران.

جهودا، جerald و جودیت شیک براوناگل... (۱۳۷۷). مبانی مرجع: فنون پرسش‌کاوی و پاسخ‌یابی از منابع کتابخانه. ترجمه محمدحسین دیانی و عبدالحمید معرف زاده. با مقدمه و ویرایش اسدالله آزاد. مشهد: آستان قدس رضوی.

- حبیبی، ابوالفضل. (۱۳۸۶). «روابط عمومی: تاریخچه، اصول، مفاهیم و کاربرد». روزنامه ایران. سال سیزدهم، ش ۳۱۴۱، ص ۱۲.
- دیانی، محمدحسین. (۱۳۸۷). اصول و خدمات مرجع در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی. ویرایش دوم. تهران: چاپار.
- رفیع پور، فرامرز (۱۳۸۱). موانع رشد علمی ایران و راه‌حل‌های آن. تهران: شرکت سهامی انتشار.
- سام، عباس (۱۳۸۸). «ضرورت توسعه هوش هیجانی در برنامه‌ریزی آموزشی مهندسی». فصلنامه آموزشی مهندسی ایران. ش ۴۳.
- سیاروچی، ژوزف، ژوزف فورگاس و... (۱۳۸۳). هوش هیجانی در زندگی روزمره. اصفهان: نوشته.
- عماد خراسانی، نسرين دخت. (۱۳۷۹). خدمات عمومی کتابخانه و روش‌های آن. تهران: کتابدار.
- عیوضی، نرگس. (۱۳۸۴). «تأثیر هوش هیجانی در بهداشت روانی خانواده‌ها». فصلنامه درمانگر، ش ۵، صص ۷۱-۸۵.
- گلمن، دانیل. (۱۳۸۹). هوش هیجانی: خودآگاهی هیجانی، خویشتن‌داری، همدلی و یاری به دیگران. ترجمه نسرين پارسا. تهران: رشد.
- محمدی، فائقه. (۱۳۸۴). «آموزش از راه دور و کتابداران مرجع در عصر فناوری اطلاعات». علوم و فناوری اطلاعات. دوره ۲۱. ش ۱.
- معتد نژاد، کاظم. (۱۳۷۲). وسایل ارتباط جمعی. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- میرشاهی، سعید. (۱۳۸۸). جزوه مدیریت روابط عمومی. [قابل دسترس در] <http://www.soheil-ghaffari.de/uast-kish/managerp.pdf>
- ناتل خانلری، پرویز. (۱۳۲۴). «انتقاد». مجله سخن. سال دوم، ش ۸، صص ۵۶۵-۵۷۳.
- یاراحمدی خراسانی، مهدی. (۱۳۸۸). هوش هیجانی و مدیریت رفتار. [قابل دسترس در] <http://www.modiryar.com/index-management/behavior/behavior-management/2913-1388-08-27-06-27-07.html> ■